

8.5 Systematický sběr dat včetně údajů o socioekonomickém zázemí žáků

Jak toto téma vidí Zpráva OECD...

Přestože téma sběru dat není výslovně uvedeno mezi doporučeními pro vzdělávací politiku, argumentace i logika publikace se o kvalitní a plánovanou práci s daty významně opírá. Ilustrace situace v oblasti rovnosti a kvality ve vzdělávání by bez datových souborů nebyla možná, jednalo by se pouze o spekulativní úvahy. Publikace OECD konkrétně pracuje s daty ze šetření PISA 2009 a využívá údaje o výsledcích žáků v kombinaci se zjištěným indexem socioekonomického statusu rodin, ze kterých žáci pocházejí.¹

Vzhledem ke specifičnosti tohoto tématu je komplexnějším zdrojem doporučení OECD k oblasti sběru dat o vzdělávacím systému dokument *Zprávy OECD o hodnocení vzdělávání: Česká republika 2012*. Zpráva popisuje i oceňuje způsob hodnocení vzdělávání v ČR, nicméně jasně ukazuje na jeho slabiny: „Hodnotící systém nicméně čelí značným výzvám. Mezi ně patří malý důraz na hodnocení vzdělávací soustavy, absence dat o výsledcích žáků pro účely monitorování systému, absence měření socioekonomického zázemí žáků, malý důraz na zjišťování nerovností v systému, limitované informace o vzdělávacím prostředí, nedostatky v realizaci monitorování na úrovni krajů a obcí a prostor k lepšímu využití informací na úrovni systému“ (Santiago et al., 2012).

Zpráva si všímá téměř naprosté absence údajů o jednotlivých žácích, a to jak o výsledcích jejich vzdělávání, o jejich podmínkách vzdělávání a vzdělávacím prostředí, tak o jejich socioekonomickém zázemí, neexistuje ani shoda v určení indikátorů pro sledování socioekonomického zázemí žáků. Potřebné závěry jsou tak často činěny na základě výsledků mezinárodních šetření výsledků vzdělávání, do kterých se ČR zapojuje. Takováto šetření však nejsou k podobně silným závěrům zcela vhodná, protože nezohledňují národní cíle a kontext vzdělávání. Zpráva OECD dále uvádí, že v systému není kladen důraz na zjišťování nerovností, a tudíž není možné sledovat, zda se národní záměry v oblasti dosahování rovnosti ve vzdělávání naplňují.

Jaká je situace v ČR a jak ji hodnotí odborná veřejnost

Na základě dat z mezinárodních výzkumů výsledků vzdělávání žáků (především PISA, TIMSS, PIRLS) existuje evidence o tom, že socioekonomické charakteristiky žáků mají značný vliv na jejich úspěšnost ve vzdělávání. Některé z takto získaných údajů vyznívají pro ČR v mezinárodním srovnání znepokojivě, především **závislost výsledků žáků na socioekonomických charakteristikách prostředí škol, které navštěvují**. Jinak řečeno, v českém prostředí velmi záleží na tom, v jaké škole a s jakými spolužáky žák studuje.

Data získaná z mezinárodních výzkumů jsou takřka jediným zdrojem, který lze využít pro mapování nerovností v českém vzdělávacím systému, protože údaje z domácích zdrojů k této tematice dostupné

1 Příkladem uváděných analýz je např. výkonnost jednotlivých vzdělávacích systémů podle výkonu žáků a determinace výkonu žáků ve vztahu k jejich socioekonomickému zázemí; relativní riziko nízkého výkonu určitých podskupin žáků (např. žáků s nízkým socioekonomickým statutem, s nízkým dosaženým vzděláním rodičů); podíl studentů ve veřejných a soukromých školách podle socioekonomického statusu žáků; výsledky žáků ve ČG podle kvartilů indexu socioekonomického statusu; rozptyl ve výkonu žáků v testu ČG mezi školami a v rámci jednotlivých škol a podíl vysvětlení tohoto rozptylu prostřednictvím socioekonomického statusu žáků; rozdíly ve výkonu žáka podle socioekonomického indexu školy, kterou žák navštěvuje; nebo rozdělení znevýhodněných studentů do škol s různými úrovněmi socioekonomického statusu.